

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 347.962.3+347.992.6(477)

Нестерчук Лілія Петрівна

*старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

Національний університет «Одеська юридична академія»

Nesterchuk Liliia

*Senior Teacher of the Department of
Judiciary, Law Enforcement Authorities and Advocacy
National University «Odesa Law Academy»*

ORCID: 0000-0001-6124-7910

**ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУДДІ, НОСІЯ СУДОВОЇ
ВЛАДИ, ЗА ПОРУШЕННЯ ЕТИЧНИХ ПРОФЕСІЙНИХ
СТАНДАРТІВ**

**DISCIPLINARY LIABILITY OF A JUDGE, HOLDER OF JUDICIAL
POWER, FOR VIOLATION OF ETHICAL PROFESSIONAL
STANDARDS**

Анотація. Вступ. Побудова ефективної моделі врегулювання дисциплінарної відповідальності суддів – один з основних напрямів забезпечення незалежності судової влади. Забезпечення балансу між незалежністю судді та визначенням його відповідальності за свою діяльність є однією з проблем, вирішення якої є важливим, оскільки відображають не лише рівень незалежності судової влади в країні, а й ефективність функціонування судової влади та рівень довіри до неї з боку суспільства, що спонукає наукову спільноту до її розгляду.

Мета. Метою статті є розгляд нормативних та теоретичних питань формування ефективного правового механізму притягнення суддів

до дисциплінарної відповідальності у разі порушення професійних етичних стандартів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: публікації науковців та представників суддівської спільноти, в яких розглядається проблематика дисциплінарної відповідальності суддів загалом, та з підстав порушеннями ними професійних етичних стандартів, зокрема; емпіричні джерела, зокрема законодавство України та міжнародні документи з означеної проблематики. Базовим методологічним інструментом для досягнення цілей статті є системно-функціональний підхід, завдяки якому дисциплінарна відповідальність суддів розглянута як вид юридичної відповідальності загалом, а також як елемент правового статусу суддів. Для розкриття особливостей формування дефініцій «юридична відповідальність суддів», «дисциплінарна відповідальність суддів» використовується формально-логічний метод. Методи аналізу і синтезу використовувались для розгляду вітчизняного та міжнародного законодавства з питань формування етичних професійних стандартів суддів.

Результати. Дисциплінарну відповідальність суддів розглянуто крізь призму проблематики незалежності судової влади у трьох контекстах: як складову правового статусу судді; як підвид правових відносин юридичної відповідальності; як елемент системи забезпечення належного відправлення правосуддя. Наголошується, що оскільки між дисциплінарною відповідальністю суддів та забезпеченням їх незалежності завжди існує тонка грань, виникає реальне занепокоєння щодо створення ефективних запобіжних заходів проти перетворення такої відповідальності на інструмент тиску. Звернуто увагу на необхідності конкретизації положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що наразі передбачають широкий підхід до тлумачення дисциплінарної відповідальності за порушення суддею етичних правил,

закріплених у Кодексі суддівської етики. Проаналізовано кроки, що здійснила України задля забезпечення незалежності судової влади та формування ефективної моделі дисциплінарної відповідальності суддів.

Перспективи. Запропоновано при вдосконаленні етичних професійних стандартів суддів та оновлення Кодексу суддівської етики враховувати рекомендації загальноєвропейських судових інституцій та практику Вищої ради правосуддя, зокрема щодо уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів. Уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів і забезпечення ранжування рівнів санкцій під час вчинення незначних неетичних дій дозволить уникнути порушення принцип пропорційності.

Ключові слова: *судова влада, незалежність судової влади, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне правопорушення, дисциплінарне стягнення, суддівська етика, принцип пропорційності.*

Summary. *Introduction. Building an effective model for regulating the disciplinary liability of judges is one of the main directions of ensuring the independence of the judicial power. Ensuring a balance between the independence of a judge and determining his responsibility for his activities is one of the problems, the solution of which is important, since it reflects not only the level of independence of the judicial power in the country, but also the effectiveness of the functioning of the judicial power and the level of public confidence in it, which encourages the scientific community to consider it.*

Purpose. The purpose of the article is considering normative and theoretical issues of forming an effective legal mechanism for bringing judges to disciplinary responsibility in case of violation of professional ethical standards.

Materials and methods. The materials of the research are: publications of scientists and representatives of the judicial community, which consider the

problems of disciplinary responsibility of judges in general, and on the grounds of violations of professional ethical standards, in particular; empirical sources, in particular Ukrainian legislation and international documents on this problem. The basic methodological tool for achieving the objectives of the article is a systemically functional approach, thanks to which the disciplinary responsibility of judges is considered as a type of legal responsibility in general, as well as an element of the legal status of judges. To reveal the peculiarities of the formation of definitions «legal responsibility of judges», «disciplinary responsibility of judges», a formal-logical method is used. Methods of analysis and synthesis were used for consideration of domestic and international legislation on issues of the formation of ethical professional standards of judges.

Results. Disciplinary responsibility of judges is considered through the prism of problems of the independence of the judicial power in three contexts: as a component of the judge's legal status; as a subspecies of legal relations of legal liability; as an element of the system for ensuring the proper administration of justice. It is emphasized that since there is always a fine line between the disciplinary responsibility of judges and ensuring their independence, real concern arises about creating effective preventive measures against turning such responsibility into an instrument of pressure. Updates to legislation in the field of judicial power have demonstrated a change in approaches to the application of disciplinary liability to judges. An analysis of the steps taken by Ukraine to ensure the independence of the judiciary and the formation of an effective model of disciplinary responsibility of judges is carried out. It was emphasized the need to specify the provisions of the Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges», which now provide for a broad approach to the interpretation of disciplinary liability for a judge's violation of ethical rules enshrined in the Code of Judicial Ethics. The steps taken by Ukraine to ensure the independence of the judicial power and the formation of an effective model of disciplinary responsibility of judges are analyzed.

Prospects. It is proposed, while improving the ethical professional standards of judges and updating the Code of Judicial Ethics to take into account the recommendations of pan-European judicial institutions and the practice of the High Council of Justice, in particular, regarding avoiding common ethical standards as the basis for disciplinary penalties for judges. Avoiding common ethical standards as ground for disciplinary actions for judges and ensuring of ranking of sanctions’ levels during minor unethical actions will avoid violating the principle of proportionality.

Key words: *judicial power, independence of the judicial power, disciplinary responsibility, disciplinary offence, disciplinary action, judicial ethics, principle of proportionality.*

Постановка проблеми. Незалежність судової влади є визначальною гарантією захисту прав людини та необхідною умовою правової держави та суспільства, заснованих на верховенстві права. Цей фундаментальний принцип функціонування судової влади закріплений у багатьох міжнародно-правових актах, зокрема Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права, Європейській конвенції з прав людини, Монреальській універсальній декларації про незалежність правосуддя, Основних принципах незалежності судових органів, Бангалорських принципах поведінки суддів, у переважній кількості конституцій та інших національних законодавчих актах, на підставі яких побудовано механізм реалізації концепції незалежності суддів, який у кожній державі наділений специфічними рисами. Побудова ефективної моделі врегулювання дисциплінарної відповідальності суддів – один з основних напрямів забезпечення незалежності судової влади. Визначення та забезпечення балансу між незалежністю судді та визначенням його відповідальності за свою діяльність є однією з проблем, вирішення якої є важливим, оскільки відображають не лише рівень

незалежності судової влади в країні, а й ефективність функціонування судової влади та рівень довіри до неї з боку суспільства, що спонукає наукову спільноту до її розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики дисциплінарної відповідальності суддів є актуальною темою досліджень багатьох науковців. Публікації, покладені в основу цієї статті, можна поділити на групи в залежності від специфіки їх форми на: 1) дисертаційні дослідження, зокрема Л. Виноградової, яка однією з перших в Україні розглянула питання юридичної відповідальності суддів загальних судів (2003) [1], та В. Паришкури, яка здійснила порівняльно-правовий аналіз юридичної відповідальності суддів в Україні та країнах ЄС (2017) [2]; 2) монографічні дослідження, зокрема, М. Погорецького, О. Польового, О. Яновської з питань гарантій суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності (2014) [3], О. Овчаренко, яка розглянула природу, сутнісні ознаки та структуру юридичної відповідальності суддів з точки зору фундаментальних правових принципів (2014) [4], а також А. Шевченко (2014) [5] та Н. Антонюк, О. Верби-Сидор, Т. Пашука, С. Рабіновича (2021) [6], які розкрили сутність дисциплінарної відповідальності судді як виду юридичної відповідальності; 3) практичні посібники, видані за сприянням міжнародних організацій [7]; 4) статті, науковців з означеної проблематики, зокрема А. Бірюкової, І. Кондратової [8] та О. Хотинської-Нор [9]; 5) публікації суддів, присвячені питанням дисциплінарної відповідальності суддів за порушення норм суддівської етики та оновлення Кодексу суддівської етики, зокрема Є. Краснова [10] та І. Плахтій [11]. Оскільки питання побудови ефективної моделі дисциплінарної відповідальності суддів в Україні поки не вирішено, є потреба у його теоретичному та методологічному обґрунтуванні, що обумовлює спрямованість наукових розвідок у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розгляд нормативних та теоретичних питань формування ефективного правового механізму притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності у разі порушення професійних етичних стандартів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: публікації науковців та представників суддівської спільноти, в яких розглядається проблематика дисциплінарної відповідальності суддів загалом, та з підстав порушеннями ними професійних етичних стандартів, зокрема; емпіричні джерела, зокрема законодавство України та міжнародні документи з означеної проблематики. Базовим методологічним інструментом для досягнення цілей статті є системно-функціональний підхід, завдяки якому дисциплінарна відповідальність суддів розглянута як вид юридичної відповідальності загалом, а також як елемент правового статусу суддів. Для розкриття особливостей формування дефініцій «юридична відповідальність суддів», «дисциплінарна відповідальність суддів» використовується формально-логічний метод. Методи аналізу і синтезу використовувались для розгляду вітчизняного та міжнародного законодавства з питань формування етичних професійних стандартів суддів.

Виклад основного матеріалу. Інститут юридичної відповідальності є одним із засобів забезпечення належного функціонування судової системи у будь-якій державі, оскільки вчинення суддею – носієм судової влади протиправних дій, є загрозою для суспільної безпеки, завдає шкоду не лише авторитету судовій владі, але й держави загалом. Існує безпосередній зв'язок між інститутом юридичної відповідальності суддів та правосуддям, який впливає на гарантування судової незалежності, оскільки зазіхають на саму сутність правосуддя. До основних функцій цього інституту відносять «забезпечення незалежності суддів; формування ефективного суддівського корпусу; забезпечення об'єктивності та

законності судового процесу; запобіганні порушенням, що можуть вчинятися суддями; зміцнення авторитету суду в суспільстві [2, с. 9].

Поряд з поняттям «юридична відповідальність судді» використовують поняття «судова відповідальність», яку, своєю чергою, в залежності від класифікуючого критерію, поділяють на види, зокрема «індивідуальну та інституційну (в залежності від суб'єкта); юрисдикційну, поведінкову та управлінську (в залежності від предмета діяльності судді); судову відповідальність *ex ante*, до якої відносять, наприклад, попереднє надання інформації щодо статків судді) та *ex post*, наприклад, звільнення судді з посади чи оголошення догани)» [6, с. 40]. За цією класифікацією дисциплінарна відповідальності судді у разі порушення ним етичних обов'язків є індивідуальною за суб'єктним критерієм та поведінковою за критерієм предмета його діяльності.

Загалом дисциплінарна відповідальність суддів розглядається у трьох контекстах, як компонент трьох самостійних підсистем – правового статусу судді, виду юридичної відповідальності та системи забезпечення належного відправлення правосуддя, що й обумовлює специфіку її розгляду [5, с. 13]. Визначення поняття «дисциплінарна відповідальність суддів», сформовані правовою доктриною, обов'язково поєднують усі ці контексти та різняться в залежності від їх авторських інтерпретацій. О. Хотинська-Нор сутність дисциплінарної відповідальності визначає у «можливості застосування до індивідуального носія судової влади – судді спеціально уповноваженим органом юридичних санкцій, прямо передбачених законом, за правопорушення у сфері професійної діяльності (дисциплінарні проступки), які визначені законодавством, з метою вирішення соціальних завдань в інтересах здійснення та підтримки необхідного суспільству рівня ефективності системи судового захисту, як невід'ємної гарантії захисту прав, інтересів і свобод людини» [9, с. 13]. Майже тотожними є тлумачення цього правового інституту, що надаються

Л. Виноградовою («обов'язковий елемент статусу суддів, одна з форм контролю за належним виконанням ними своїх обов'язків, що полягає у застосуванні до суддів спеціально уповноваженими органами (кваліфікаційними комісіями) юридичних санкцій за правопорушення в службовій і неслужбовій сфері, визначених Конституцією України і законодавством про судоустрій, у вигляді дисциплінарних стягнень у встановленому законом порядку» [1, с. 7–8]), М. Погорецьким, О. Польовим і О. Яновським («вид юридичної відповідальності, що має на меті забезпечення відповідності діяльності і поведінки суддів професійним стандартам та полягає в застосуванні до порушника суддівської дисципліни несприятливих заходів морального або матеріального характеру» [3, с. 102]) та О. Овчаренко («різновид професійної відповідальності, характерні особливості якої зумовлюються статусом судді як носія судової влади, зокрема, його незалежності під час відправлення правосуддя» [4, с. 136]). Існує підхід, за яким дисциплінарну відповідальність судді розглядають крізь призму його обов'язку зазнати негативних професійних та соціальних наслідків за вчинення дисциплінарного проступку» [7, с. 11].

Щодо підстав притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, то ст. 106 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» передбачає 25 таких підстав, серед яких п. 3 ч. 1 містить положення, що передбачає порушення дисциплінарного провадження за «допущення суддею поведінки, що порочить звання судді або підриває авторитет правосуддя, зокрема в питаннях моралі, чесності, непідкупності, відповідності способу життя судді його статусу, дотримання інших норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, прояв неповаги до інших суддів, адвокатів, експертів, свідків чи інших учасників судового процесу» [12]. Дослідники пропонують поділити законодавчо виокремлені підстави притягнення

суддів до дисциплінарної відповідальності на дві великі групи: 1) «ті, що безпосередньо пов'язані із здійсненням правосуддя, які пропонується вивчати і оцінювати з урахуванням поділу на адміністративну, кримінальну, цивільну та господарську юрисдикції, залежно від стадії розгляду провадження тощо»); 2) «ті, що безпосередньо не пов'язані із здійсненням правосуддя (до яких віднесено підставу порушення суддею професійних етичних стандартів» [6, с. 144–147].

Етичні стандарти судової діяльності мають вирішальне значення у відправленні правосуддя, а їх дослідження привертає дедалі більше уваги науковців. Консультативна рада європейських суддів (CCJE) у Висновку № 3 підкреслила, що етичні аспекти поведінки суддів необхідно обговорювати з різних причин. Зокрема, методи, які використовуються під час вирішення суперечок, завжди повинні викликати довіру. Повноваження, покладені на суддів, суворо пов'язані з цінностями справедливості, істини та свободи. Стандарти поведінки, які застосовуються до суддів, є наслідком цих цінностей та попередньою умовою довіри до відправлення правосуддя [13]. Складність їх розгляду зумовлюється особливим конституційним статусом суддів, їх імунітетом та необхідністю захисту, а також широким спектром цінностей, їх різноманіттям, покладених в основу суддівської діяльності. Етична роль судді полягає не лише у тому, чого суддя не повинен робити, а більшою мірою у тому, як суддя повинен виконувати свої обов'язки перед сторонами справи та суспільством загалом. Більше того, етична роль судді часто реалізується у складних ситуаціях, коли обов'язки та зобов'язання мають бути збалансовані та повинні дотримуватися ширших моральних стандартів.

Етичні стандарти судової діяльності розглядають як «систему універсальних норм, цінностей, правил і формул, що орієнтують суддів у виборі моделі їх поведінки за конкретних обставин з урахуванням

особистих уявлень про мораль, етику судової діяльності, ідеали правосуддя та значущість професійного статусу судді в суспільстві» [8, с. 27]. Їх нормативне закріплення міститься у низці міжнародно-правових актів, національному законодавстві, зокрема кодексах суддівської етики. Найвагомішими міжнародно-правовими актами прийнятими на універсальному та регіональному рівнях, що є основою міжнародних стандартів суддівської етики, є: Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Основні принципи щодо незалежності судових органів; Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів; Бангалорські принципи поведінки суддів; Європейська хартія про закон щодо статусу суддів; Рекомендація СМ/Рес (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно суддів: незалежність, ефективність та обов'язки» та ін.

Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 р., як один з найвідоміших нормативних регуляторів питань суддівської етики, є набором керівних принципів, які різні юрисдикції можуть використовувати та адаптувати відповідно до своїх місцевих потреб. Вони визначають шість основних цінностей судової влади: незалежність, об'єктивність, неупередженість, чесність та непідкупність, дотримання етичних норм, рівність, компетентність та старанність [14; 15]. В Україні Бангалорські принципи та низка міжнародно-правові актів, перелік яких наведено, було гармонізовано у національні етичні стандарти судової діяльності шляхом прийняття Кодексу суддівської етики.

Судді повинні діяти з урахуванням найвищих моральних стандартів та вимог соціальної відповідальності, ніж пересічені громадяни, їх високі моральні якості є обов'язковою умовою допуску до роботи». З цього приводу у Коментарі до Кодексу суддівської етики зазначається, що «моральна складова суддівської етики, що відображається у стосунках

судді з учасниками судового процесу, з колегами, з відвідувачами суду та з будь-ким поза межами службової діяльності, вимагає від суддів дотримання правил поведінки, які включають в себе як загальновизнані норми моралі, що існують в суспільстві, так і стандарти, що регулюють службову діяльність, тобто вимоги, встановлені законодавством до професії, та стандарти, що стосуються позаслужбової поведінки й іншої дозволеної діяльності» [16, с. 10]. Отже, можливо, суддям краще підходить підхід до етики, що ґрунтується на принципах, а не на правилах.

Важливим для розуміння правил етичної поведінки судді, закріплених у цьому Кодексі, як підстави їх притягнення до дисциплінарної відповідальності, є положення ст. 4, де зазначається, що «порушення правил етичної поведінки, встановлених цим Кодексом, не можуть самі по собі застосовуватися як підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та визначати ступінь їх вини» [17], одночасно з цим деякі підстави притягнення суддів безпосередньо пов'язані з його нормами.

Заслужують на увагу пропозиції щодо необхідності конкретизації положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що наразі передбачають широкий підхід до тлумачення дисциплінарної відповідальності за порушення суддею етичних правил, закріплених у Кодексі суддівської етики. На цьому наголошується у висновку Консультативної ради європейських суддів та під час обговорення цих питань суддівською на науковою спільнотою, зокрема того, що не може будь-яке порушення етичних або моральних стандартів прирівняно до дисциплінарного правопорушення. Уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів і забезпечення ранжування рівнів санкцій під час вчинення незначних неетичних дій дозволить уникнути порушення принцип пропорційності.

Суддівська спільнота наголошує на необхідності конкретизації положень ст. 106 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», що наразі передбачає «широкий підхід до тлумачення дисциплінарної відповідальності за порушення суддею етичних правил, закріплених у Кодексі суддівської етики», і що «уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів і забезпечення ранжування рівнів санкцій під час вчинення незначних неетичних дій дозволить уникнути порушення принцип пропорційності» [11].

Слід зазначити, що починаючи з 2018 року Рада суддів України створила робочу групу для оновлення положень Кодексу суддівської етики та підготовки нового коментаря до нього, що викликано, насамперед, як зазначає Є. Краснов, змінами законодавства (Кодекс ухвалено до прийняття чинного ЗУ «Про судоустрій та статус суддів») та практики Вищої ради правосуддя (наразі за порушення Кодексу суддівської етики судді притягаються до дисциплінарної відповідальності), а також Висновком Консультативної ради європейських суддів про свободу вираження поглядів суддів №25 [10]. Цілком очікувано, що найбільше дискусій викликає ст. 4 Кодексу, зміст якої було наведено раніше. Суддівська спільнота наголошує на необхідності конкретизації положень ст. 106 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», що наразі передбачає «широкий підхід до тлумачення дисциплінарної відповідальності за порушення суддею етичних правил, закріплених у Кодексі суддівської етики», і що «уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів і забезпечення ранжування рівнів санкцій під час вчинення незначних неетичних дій дозволить уникнути порушення принцип пропорційності» [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. У підсумку зазначимо, що дисциплінарна відповідальність суддів є однією з основних гарантій незалежності судової влади і в найбільш узагальненому вигляді

розуміється як особливий різновид юридичної відповідальності, що надає інструменти дисциплінарного впливу за неналежне виконанням ними своїх нормативно визначених обов'язків. Професія судді передбачає наявність відповідних правил поведінки, які формуються під впливом морально-етичних принципів і стандартів. Їх здійснює держава шляхом застосування обмежень, накладених, зокрема, Кодексом суддівської етики. Порухення суддями етичних професійних стандартів є підставою притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, і ця норма набула поширення майже в усіх національних судових системах. Наразі в Україні виникла потреба у реформуванні та вдосконаленні етичних професійних стандартів суддів, що зумовлює оновлення Кодексу суддівської етики та коментаря до нього з урахуванням рекомендацій загальноєвропейських судових інституцій та практики Вищої ради правосуддя, зокрема щодо уникнення загальних етичних стандартів як підстави для дисциплінарних стягнень для суддів.

Література

1. Виноградова Л. Є. Юридична відповідальність суддів загальних судів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Одеса, 2004. 19 с.
2. Паришкура В. В. Юридична відповідальність суддів в Україні та країнах Європейського Союзу: порівняльно-правовий аналіз : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2017. 25 с.
3. Погорецький М. А., Польовий О. Л., Яновська О. Г. Гарантії суддівської незалежності при притягненні суддів до юридичної відповідальності : монографія. Київ : Дакор, 2014. 258 с.
4. Овчаренко О. М. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Харків : Право, 2014. 576 с.
5. Шевченко А. В. Дисциплінарна відповідальність суддів України : монографія. Київ : Дакор, 2014. 260 с.

6. Незалежність і дисциплінарна відповідальність суддів: міжнародні стандарти й національна практика : монографія / Н. Антонюк, О. Верба-Сидор, Т. Пашук, С. Рабінович. Київ : Алерта, 2021. 248 с.

7. Дисциплінарна відповідальність суддів: стандарти, підстави і процедури : практ. посіб. *USAI*. Київ, 2021. 206 с.

8. Бірюкова А. М., Кондратова І. Д. Етичні стандарти діяльності судді: поняття та роль. *Актуальні проблеми держави і права*. 2021. Вип. 93. С. 21-29. doi: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3226>.

9. Хотинська-Нор О. Дисциплінарна відповідальність vs незалежність судді: у пошуках балансу. *Право України*. 2018. № 10. С. 110-122.

10. Краснов Є. Етика й естетика : [інтерв'ю] / бесіду вела Х. Попелюшна. *Судовий вісник*. 2020. № 10. URL: <https://pravo.ua/articles/etika-j-estetika/> (дата звернення: 30.03.2024).

11. Плахтій І. Про дисциплінарну відповідальність суддів за порушення норм суддівської етики. *Вища рада правосуддя: офіц. вебсайт*. 2024. URL: <https://hcj.gov.ua/news/pro-dyscyplinarnu-vidpovidalnist-suddiv-za-porushennya-norm-suddivskoyi-etyky-rozpovila-chlen> (дата звернення: 30.03.2024).

12. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII у ред. від 02.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 30.03.2024).

13. Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності (Страсбург, 19 листоп. 2002 р.). *Вища кваліфікаційна комісія суддів України: офіц. вебсайт*. URL:

<https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/vys3.pdf> (дата звернення: 30.03.2024).

14. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року : схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 р. № 2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text (дата звернення: 30.03.2024).

15. Коментарі щодо Бангалорських принципи поведінки суддів. *Управління ООН з наркотиків та злочинності*. 2007. 198 с. URL: <https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf> (дата звернення 30.03.2024).

16. Коментар до Кодексу суддівської етики : затверджено рішенням Ради суддів України від 04.02.2016 р. № 1. URL: <https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietiki-edd47ed191.pdf> (дата звернення: 30.03.2024).

17. Кодекс суддівської етики : затверджено XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> (дата звернення: 30.03.2024).

References

1. Vynohradova L. Ye. *Yurydychna vidpovidalnist suddiv zahalnykh sudiv Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Odesa, 2004. 19 s. [in Ukrainian].*

2. Paryshkura V. V. *Yurydychna vidpovidalnist suddiv v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialno-pravovyi analiz: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.10. Kharkiv, 2017. 25 s. [in Ukrainian].*

3. Pohoretskyi M. A., Polovyi O. L., Yanovska O. H. *Narantii suddivskoi nezalezhnosti pry prytyahnenni suddiv do yurydychnoi vidpovidalnosti: monohrafiia. Kyiv: Dakor, 2014. 258 s. [in Ukrainian].*

4. Ovcharenko O. M. Yurydychna vidpovidalnist suddi: teoretyko-prykladne doslidzhennia: monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2014. 576 s. [in Ukrainian].

5. Shevchenko A. V. Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv Ukrainy: monohrafiia. Kyiv: Dakor, 2014. 260 s. [in Ukrainian].

6. Nezalezhnist i dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: mizhnarodni standarty y natsionalna praktyka: monohrafiia / N. Antoniuk, O. Verba-Sydor, T. Pashuk, S. Rabinovych. Kyiv: Alerta, 2021. 248 s. [in Ukrainian].

7. Dystsyplinarna vidpovidalnist suddiv: standarty, pidstavy i protsedury: prakt. posib. USAI. Kyiv, 2021. 206 s. [in Ukrainian].

8. Biriukova A. M., Kondratova I. D. Etychni standarty diialnosti suddi: poniattia ta rol. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2021. Vyp. 93. S. 21–29. doi: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i91.3226> [in Ukrainian].

9. Khotynska-Nor O. Dystsyplinarna vidpovidalnist vs nezalezhnist suddi: u poshukakh balansu. *Pravo Ukrainy*. 2018. № 10. S. 110–122. [in Ukrainian].

10. Krasnov Ye. Etytka y estetyka: [interviu] / besidu vela Kh. Popeliushna. *Sudovyi visnyk*. 2020. № 10. URL: <https://pravo.ua/articles/etika-j-estetika/> [in Ukrainian].

11. Plakhtii I. Pro dystsyplinarnu vidpovidalnist suddiv za porushennia norm suddivskoi etyky. *Vyshcha rada pravosuddia: ofits. vebseit*. 2024. URL: <https://hcj.gov.ua/news/pro-dyscyplinarnu-vidpovidalnist-suddiv-za-porushennya-norm-suddivskoyi-etyky-rozpovila-chlen> [in Ukrainian].

12. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII u red. vid 02.12.2023 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

13. Vysnovok № 3 (2002) Konsultatyvnoi rady yevropeiskykh suddiv do uvahy Komitetu Ministriv Rady Yevropy shchodo pryntsyziv ta pravyl, yaki rehuliuut profesiinu povedinku suddiv, zokrema, pytannia etyky, nesumisnoi povedinky ta bezstoronnosti (Strasburh, 19 lystop. 2002 r.). *Vyshcha*

kvalifikatsiina komisiia suddiv Ukrainy: ofits. vebsait. URL:
<https://old.vkksu.gov.ua/userfiles/doc/perelik-dokumentiv/vys3.pdf> [in
Ukrainian].

14. Banhalorski pryntsyipy povedinky suddiv vid 19 travnia 2006 roku:
skhvaleni Rezoliutsiieiu Ekonomichnoi ta Sotsialnoi Rady OON 27.07.2006. №
2006/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text [in
Ukrainian].

15. Komentari shchodo Banhalorskykh pryntsyipy povedinky suddiv.
Upravlinnia OON z narkotykiv ta zlochynnosti. 2007. 198 s. URL:
[https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-
9818bfbb11.pdf](https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf) [in Ukrainian].

16. Komentar do Kodeksu suddivskoi etyky: zatverdzheno rishenniam
Rady suddiv Ukrainy vid 04.02.2016. № 1. URL:
[https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietyki-
edd47ed191.pdf](https://rsu.gov.ua/uploads/article/komentar-kodeksusuddivskoietyki-edd47ed191.pdf) [in Ukrainian].

17. Kodeks suddivskoi etyky: zatverdzheno XI cherhovym zizdom
suddiv Ukrainy 22.02.2013. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text> [in Ukrainian].